

พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยจากปี พ.ศ. 2530 ถึง 2541

นางสาว อรทัย รุจิราธร

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ.2541

ISBN 974-332-062-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 19196150

DEVELOPMENT OF " DOCUMENTARY PROGRAM "
IN THAI TELEVISION FROM 1987 TO 1998

Miss Orathai Rujiratom

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Graduate School

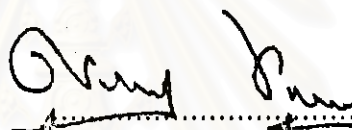
Chulalongkorn University

Academic Year 1998

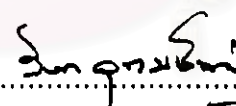
ISBN 974-332-062-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยจากปี พ.ศ.2530 ถึง 2541
โดย นางสาวอรทัย รุจิราธร
ภาควิชา สื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ

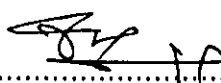
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์วิภา อุตมฉันท)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

อรรถัย รุจิราธร : พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยจากปี พ.ศ.2530 ถึง 2541

DEVELOPMENT OF " DOCUMENTARY PROGRAM " IN THAI TELEVISION FROM 1987 TO 1998)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร. กาญจนา แก้วเทพ, 181 หน้า . ISBN 974-332-062-8

รายการสารคดีโทรทัศน์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการสารคดีเต็มรูปแบบ (Documentary) นั้นเป็นรายการที่ทั้งผู้ผลิตและผู้ชมเริ่มให้ความสนใจกันในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าสารคดีทั่วไปนั้นจะดำรงคงอยู่ควบคู่กับโทรทัศน์ไทยมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มก็ตาม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าเพราะเหตุใด รายการสารคดีเต็มรูปแบบจึงไม่อาจเติบโตได้ในวงการโทรทัศน์ไทย การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการ รวมถึงองค์ประกอบของกระบวนการผลิตรายการสารคดี และสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อหาแนวทางพัฒนาส่งเสริมรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยให้อยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาในมุมมองของผู้ส่งสาร โดยอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคล 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวงการสารคดีโทรทัศน์ไทย ได้แก่กลุ่มผู้ผลิตรายการ, ฝ่ายจัดรายการของสถานีโทรทัศน์, ผู้สนับสนุนรายการ และผู้มีประสบการณ์ในวงการโทรทัศน์ไทย

ผลการวิจัย ปรากฏว่า พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยนั้นเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป และสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงได้แก่ ช่วงบุกเบิก, ช่วงเติบโต และช่วงตกต่ำ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนคือปัจจัยทางด้านเทคนิค เทคโนโลยีและความมีใจรักของผู้ผลิต ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการผลิตรายการและช่วงเวลาออกอากาศที่เหมาะสม, การที่ผู้ชมยึดติดติดภาพสารคดีแบบเดิมๆ ทำให้ขาดความสนใจในการติดตามชม รวมทั้งการมีมุมมองการนำเสนอที่หยุดนิ่ง ทั้งนี้รายการสารคดีโทรทัศน์ไทยมีแนวโน้มที่จะปรับตัวเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น โดยแปรผันตามภาวะเศรษฐกิจและกระแสความนิยมของผู้ชม สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นจะต้องอาศัยการสนับสนุนจากรัฐบาล, ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานี, การเพิ่มขีดความสามารถของและความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอของผู้ผลิต, และการให้โอกาสแก่รายการสารคดีคุณภาพของผู้สนับสนุนรายการ การร่วมมือกันในแง่ของการลงทุนและการผลิตขององค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระหว่างประเทศ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อผู้ผลิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4085345728 : MAJOR MASS COMMUNICATION
KEY WORD: DOCUMENTARY PROGRAM / THAI TELEVISION

ORATHAI RUJIRATORN : DEVELOPMENT OF "DOCUMENTARY PROGRAM" IN THAI TELEVISION FROM 1987 TO 1998 . THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. KANJANA KAEWTHEP, Ph.D . 181 pp. ISBN 974-332-062-8

Even though documentary has been produced and shown to the public for a long time, some of producers and audiences have been just interested in documentary production in the past century. It is interesting what is the reason why the documentary in Thailand could not really grow up.

The above can be the reason in extend to the main objective of this survey that is,
1) to find out what is the cause of slow development of documentary in producers and audiences and
2) to analyze what is the real supportive and obstacle factors to development of documentary production doubled with environmental status quo

so as to get the ways to better develop and then foster the survival of Thai documentary against a rival entertainment industry.

This survey is the qualitative based on the viewpoint of information senders by in-depth interview with 4 types of TV people. Amongst them are producer, TV program organizer, program sponsor and extensive experienced persons in comprehensive documentary production. The result of survey is found that Thai TV documentary has been gradually developed and could be tracked in 3 periods that is 1) Pioneer Period , 2) Growth Period and 3) Decline Period.

Regarding this survey, they have built on the supportive factors of production technology and self-complacent personnel to documentary against budgeting and air time constraints which include the audiences who have experienced the initial documentary and the old producers themselves who still have the narrow viewpoint in presentation of documentary to the public.

However, from survey, Thai TV documentary has tendency to better survive, which is based on economic change and taste of the current audiences. Eventually, how to solve the current problems of documentary production need the help of government, social responsibility of TV station, capability of producers' creativity, sponsor support and joint investment and production of related organizations both locally and internationally.

ภาควิชา.....การสื่อสารมวลชน.....

สาขาวิชา.....การสื่อสารมวลชน.....

ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อนิสิต.....*Orathai*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*Jy*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

คงจะไม่มีวันนี้สำหรับผู้วิจัย หากขาดซึ่งความกรุณาและความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน ไม่ว่าจะเป็น รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยควบคุมดูแลและให้คำปรึกษา ตลอดการทำวิทยานิพนธ์ด้วยการเสียสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งของท่าน รศ.จุมพล รอดคำดี คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ในฐานะกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการศึกษา และ รศ.วิภา อุตมพันธ์ หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งสามท่านนับได้ว่าเป็นครูที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ในด้านสื่อสารมวลชนให้แก่ข้าพเจ้า รวมถึงให้ความรักและการดูแลอย่างดีอย่างที่ลูกศิษย์พึงจะได้รับจากครู ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ ด้วยความเคารพรักเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแหล่งข้อมูลทุกท่าน ไม่ว่าจะเป็นคุณปีย์ มาลากุล ณ อยุธยา, ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล, คุณชนินทร์ ชมะโชติ, คุณนิรมล เมธีสุวกุล, คุณสันติธร หุตาคม , คุณสรรพสิริ วัชรศิริ, คุณอุฬาร เนื่องจำนงค์และอีกหลายท่านที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบใจ "บอล" น้องชายที่คอยเป็นกำลังใจ และคอยช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ สำคัญที่สุดคือคุณพ่อและคุณแม่อันเป็นที่รักของผู้วิจัย ซึ่งเป็นเสมือนกองทุนเพื่อการศึกษายามฉุกเฉินให้แก่ลูกสาวคนโตคนนี้

ขอบพระคุณมากค่ะ!

อรทัย รุจิราธร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ขัอสันนิษฐานการวิจัย.....	7
1.3 ปัญหานำการวิจัย.....	7
1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.6 นิยามศัพท์.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและประเภทรายการโทรทัศน์.....	12
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์.....	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักสื่อสารมวลชน.....	17
2.4 ทฤษฎีองค์การสื่อสารมวลชน.....	21
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25

3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	29
3.1	แหล่งข้อมูล.....	29
3.2	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
3.3	การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	34
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	35
3.6	กรอบการวิเคราะห์.....	35
3.7	การนำเสนอข้อมูล.....	38
4	ผลการวิจัย.....	37
4.1	พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย.....	39
4.2	ความเป็นมาของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย ในระยะเริ่มแรก ปี พ.ศ. 2498-2530.....	39
4.3	พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปี พ.ศ. 2530-2541.....	48
	-ช่วงบุกเบิกของรายการสารคดีเต็มรูปแบบ.....	56
	-ช่วงเติบโตของรายการสารคดีเต็มรูปแบบ.....	62
	-ช่วงตกต่ำของรายการสารคดีเต็มรูปแบบ.....	74
4.4	บทสรุปของพัฒนาการรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปี พ.ศ. 2530-2541.....	83
5	ภาพรวมของมิติต่างๆ ในพัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย....	89
5.1	มิติของงานศิลปะและสุนทรียะ.....	91
5.2	มิติทางด้านเทคนิคและเทคโนโลยี.....	95
5.3	มิติทางด้านธุรกิจและการบริหาร.....	100
5.4	มิติของงานด้านการสื่อสาร.....	109
5.5	ความสอดคล้องและแตกต่างของความคิดเห็น ในกลุ่มตัวอย่าง.....	117
5.6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย	119

6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	136
6.1 สภาพการณ์ปัจจุบัน.....	139
6.2 แนวโน้มในอนาคต.....	141
6.3 แนวทางการแก้ไขและส่งเสริม.....	148
6.4 ข้อเสนอแนะ.....	151
รายการอ้างอิง.....	154
ภาคผนวก.....	158
ก.รายชื่อบริษัทผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ไทยที่สำรวจ พบในปี พ.ศ. 2541.....	159
ข.แบบสอบถาม.....	162
ค.ผังรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทย ปี พ.ศ. 2541.....	169
ประวัติผู้เขียน.....	181

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 รายการสารคดีเต็มรูปแบบในที่สำรวจพบในปี พ.ศ. 2530-2541	50
ตารางที่ 2 หัตถ์นะจากผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้ส่งสาร.....	118
ตารางที่ 3 ความคิดเห็นที่แตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง.....	119
ตารางที่ 4 สรุปพัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปี พ.ศ.2530 ถึง 2541.....	137

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า	
แผนภาพที่ 1	มิติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์.....	16
แผนภาพที่ 2	Maletzke Model.....	18
แผนภาพที่ 3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ ตามแนวคิดของ Maletzke.....	18
แผนภาพที่ 4	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานขององค์กรสื่อสารมวลชน.....	23
แผนภาพที่ 5	กระบวนการผลิตรายการสารคดีเต็มรูปแบบ ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2532.....	60
แผนภาพที่ 6	กระบวนการผลิตรายการสารคดีเต็มรูปแบบ ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2537.....	71
แผนภาพที่ 7	กระบวนการผลิตรายการสารคดีเต็มรูปแบบ ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2541.....	81
แผนภาพที่ 8	กราฟเปรียบเทียบปริมาณรายการสารคดีทั่วไปและ รายการสารคดีเต็มรูปแบบ.....	84
แผนภาพที่ 9	การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิคการนำเสนอ รายการสารคดีโทรทัศน์ไทย.....	85
แผนภาพที่ 10	การเปรียบเทียบกระบวนการผลิตรายการสารคดี เต็มรูปแบบระหว่างปี พ.ศ. 2530-2541.....	87
แผนภาพที่ 11	เงื่อนไขการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย.....	136
แผนภาพที่ 12	ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย.....	138